

Frank Smith: Csatlakozás az írástudók klubjához, 4. fejezet

március 3, 2023

Hogyan lettünk az írni és olvasni tudók klubjának tagjai? Hogyan lesznek a gyerekek, sőt felnőttek az írástudók világának tagjai.

Nem kell gyakorlott olvasónak lennünk ahhoz, hogy csatlakozhassunk és nem is kell jól tudnunk írni. Éppen ellenkezőleg. Nem tanulunk meg írni és olvasni addig, míg nem csatlakozunk az írástudók klubjához. Az írásbeliség nem mint valami befejezés koronázza meg az írás és olvasás tanulása érdekében elvégzett tanár által megadott feladatokat. Írni és olvasni ugyanúgy meg lehet tanulni minden erőfeszítés nélkül, ahogy beszélni megtanultunk. Minden egyéb nagyszerű gyakorlat, drill, javítás és teszt csupán elterel minket és sokszor leküzdhetetlen akadályt állít az írásbeliség elérése elé.

Ha az olvasás és írás tanulása feltűnően erőltető, akkor annak nem az az oka, hogy valaki azt képtelen megtanulni, hanem az, hogy az egyén és annak szociokulturális közegében azt rosszul akarják megtanítani. Annak a tudata, hogy az írás és az olvasás valami nehéz dolog önmagában leblokkoló, önbizalomvesztéshez vezető folyamat, amelyet lehetetlen meghaladni egy érzékeny és támogató segítő nélkül, aki tapasztaltabb tagja a klubnak.

Láttuk, hogy azok az emberek, akik sokat olvasnak, jó olvasók lesznek. Az olvasási képesség az egyik előnye annak, ha írók társaságában vagyunk (könyveiket olvasva), és persze magunkat társaságukban érezve. Az írók kezdettől fogva betöltik a segítő szerepét. Ők azok, akik olvasni tanítják a gyerekeket. Más szavakkal, olvasni úgy tanulunk, hogy olvasunk.

Az, hogy olvasni úgy tanulunk, hogy olvasunk, a tudományos kutatás régen tudja (még ha ezt figyelmen kívül hagyják is, vagy elnyomják a hivatalos elmélet hívei, akik ellenőrizni szeretik a feltűnő erőfeszítéseket). A hétköznapi tapasztalat és a tanulás klasszikus nézete is azt tartja, hogy azok tanulnak meg jól olvasni, akik idejüket könyvek között töltik, még akkor is, ha azokból egy ideig csak a képeket értik. Ezek a gyerekek hamar hozzáértő olvasók lesznek.

Mindez talányosnak tűnik sok ember számára: „Ha olvasni úgy tanulunk, hogy olvasunk, akkor hogyan kezdődik el az egész? Hogyan kezdünk olvasni annak érdekében, hogy olvasni tanuljunk?”

A kérdésre van egy nagyon szimpla felelet. Ha nem tudsz magad olvasni, akkor kell valaki, aki olvas neked.

Emlékezz a szituációra, ami az anyanyelv tanulást illette. Eleinte valaki megmutatja neked, hogy mit is kell csinálni, aztán segít neked, ha megpróbálsz magad. Az írástudók klubjában valaki segít neked valamit elolvasni, ami érdekel téged, és segít valamit leírni, amit le szeretnél írni.

Gyerekekkel és gyerekeknek olvasni

Néha felmerül az aggodalom, hogy túl sok időt töltünk azzal, hogy segítjük a gyereket, a helyett, hogy megtanítanánk valamire, hogy maga csinálja. A tanárok például azt mondhatják: „Ha mindig olvasok a gyerekeknek, akkor nem fognak függni tőlem, és nem fogják állandóan azt várni, hogy olvassak nekik?”

A tanároknak nem kell aggódniuk. Van egy egyszerű, de nyomós oka annak amiért a gyerekek nem válnak függővé, mert mindazt, amit maguk meg tudnak csinálni meg is csinálják. Ennek oka abban van, hogy a gyerekek türelmetlenek. Valamikor nekünk is segítettek bekötni a cipőfűzőnket, megfésülni a hajunkat, de ezt ma már nem várjuk el senkitől. A gyerekek, amiről azt

gondolják, hogy már tudják, annak kipróbálásába bele is vágnak.

A gyerekeknek való felolvasás három fázison megy át. Ennek során a gyerekek abból a klubból, amelynek a szülők tagjai átkerülnek egy nagyobb klubba, amelynek tagjai mindazok az írók, akiket részben már ők ismernek meg a könyveken keresztül.

Először felolvasol a gyerekeknek, aki előtted ül, nézi a szídat, ahogy formálsz a szavakat. Ez után a gyerek melletted, vagy az öledben ül, és helyetted a könyvet nézi. Már nem a gyerekek olvasol, hanem a gyerekekkel.

Végül jön az a frusztráló pillanat sok szülő életében, amikor még nem értek az oldal végére és a gyerek már lapozza az oldalt. Margaret Mead azt mondáná, hogy a gyerekek ezen a ponton már nem támaszkodnak a mellettük ülő felnőttre. Már közvetlen kapcsolatra lépnek a szerzővel. Margaret Mead ehhez hozzátette azt is, hogy az egy tragédia, hogy annyi olvasás tanár áll a gyerek és a szerző közé, akik pedig megtanítanák a gyereket olvasni.

Kötődés az íróhoz

Hogyan tanítják az írók a gyerekeket olvasni? Nincsen-e körül semmi misztérium, ha a tanulás klasszikus nézetével gondolunk erre, ami azt mondja, hogy azoktól tanulsz, akikkel egy társaságban vagy, de teljesen megmagyarázhatatlan akkor, ha a hivatalos teória szerint próbálkozol, amely abban hisz, hogy a tanuláshoz erőfeszítés és szervezett utasítások szükségesek.

Minden alkalommal, amikor egy gyerek egy könyvet olvas – különösen azokról a könyvekről beszélek, amelyek a gyerek kedvencei, amelyet szívesen hallgatnak és olvasnak még akkor is, amikor már kívülről tudják a története – az író megmutatja a gyerekeknek, hogy hogyan kell olvasni. Ugyanez érvényes azokra a népszerű könyvekre, amelyekben a gyerek előre látja a

következő szót. A gyerek nem azért olvassa a könyvet, hogy olvasni *tanuljon* belőle, hanem mert *élvezi*. A történetet ismeri, vagy majdnem minden részletében ismeri. Ahogy Margaret Mead mondja, a gyerek ismeri a szót, és az író megmutatja a gyerekeknek, hogy hogyan kell elolvasni azt – ugyanúgy erőfeszítés és feltűnés nélkül, ahogyan 20 szót megtanul a beszélt nyelvből naponta.

Szomorú, hogy néhány félrevezetett szülő a fenti szituációban elveszi a könyvet a gyerektől, mert az „túl könnyű” a gyerekeknek, és már ismeri a történetet. Ez a hivatalos teória borzalmas következménye, amely azt mondja, hogy a tanulást nem lehet élvezni, annak feltétlenül *erőfeszítésnek* kell lennie. A tanárok, amikor a tanulást a szükségesnél bonyolultabbá teszik ezt úgy magyarázzák meg, hogy a tanulásnak kihívásnak kell lennie.

Valójában az írók a legtoleránsabb segítők a gyerekeknek, sőt minden korú olvasónak, még a legtürelmesebb szülővel összehasonlítva is. Az író sohasem tiltakozik, ha a tanuló 17-szer egymás után szeretné átélni a történetet, vagy ha át akarja ugrani a nehéz részeket, vagy ha valaki alkalmanként hibákat követ el, vagy vissza visszatér ugyanahhoz a ponthoz a történetbe. (Nem tudom megállni, hogy el ne mondjam, hogy Karl May: Az ezüst tó kincsét gyerekkoromban 20-szor olvastam el. – a ford.)

Miért is tennék? Az író messze van helyben és időben, sőt az is lehet, hogy már nem él. De meg tudja mutatni a tanulónak, hogy hogyan lehet felismerni egy szót, annak jelentését, azt, hogy hogyan kell a szót betűzni, nyelvtani kapcsolatát más szavakkal, és azt is, hogy hogyan lehet a szavakat mondatokká és bekezdésekké szervezni, hogy abból egy vers, vagy dráma legyen.

Az írástudók klubjában, vagy azon kívül

lenni

A tanulóknak úgy kell látni magukat mintha az írástudók klubjának tagjai lennének, és azonosítani kell tudni magukat az íróval, miközben a könyveket olvassák és újraolvassák. Még inkább fontos azonban az, hogy ne tanulják meg azt, hogy ők nem tagjai az írástudók klubjának. Ha egyszer valaki megtanulta, hogy nem akar egy klub tagja lenni, vagy nem várják el tőle, hogy tag legyen, akkor azt nem felejtí el soha. Akkor soha nem fog sokat megtanulni az olvasásról és írásról.

Meggyőző bizonyíték van arra, hogy a gyerekek az iskolába érkezve az írástudók valamiféle klubjának tagjai. Tudományos bizonyíték van arra, hogy nincs olyan otthon vagy közösség (legalábbis Észak Amerikában nincs – más tájairól a világnak nem tudtam erről bizonyítékot szerezni) ahol ne lenne valamiféle írásbeliség, felirat stb.) Még az utcán szemétként elszórt papíron is van írás a városokban és vidéken is. És mindennek van értelme, és mindezt fel tudják fogni a közösség tagjai, amelyhez a gyerekek tartoznak.

Amikor otthon nyomtatott dolgok vannak, a gyerekek tudni fogják, hogy mindez mire jó, és használni fogják, és tanulnak annak a közösségnek a tagjaként, ahova tartoznak. Ha egy gyerek egy olyan családból jön, ahol reggel elolvassák az újságot, akkor tudni fogják, hogy az újságot reggel el lehet olvasni, és tartani fogják maguk előtt az újságot és el fogják mondani a címeket, még akkor is, ha az újságon éppen más is áll. Ha egy gyerek egy olyan családból jön, ahol az emberek a hűtőszekrényre ragasztva egymásnak írásos üzeneteket küldenek, akkor tudni fognak arról, hogy üzeneteket lehet hagyni a hűtőszekrény ajtón, és hozzá akarják majd tenni a sajátjukat.

A gyerekek, akiknek a családjában születésnap lapokat/üzeneteket küldenek ismerni fogják ezeket a képeslapokat. A gyerekek ismerik a TV műsorfüzetet, a telefonkönyvet, a csomagküldő hálózatok katalógusait. Látják

és értik a televíziós hirdetések írott részét, és ugyanígy az élelmiszerboltokban a hirdetési feliratokat. Mindenképpen az írástudók klubjának tagjai, még akkor is, ha tudnak jól írni és olvasni. A fejlett írásbeliség természetesen fog bekövetkezni, hacsak valami nem akadályozza ezt meg. Miként a beszélt nyelvvel a közösség tapasztaltabb tagjai meg fogják mutatni a gyerekeknek, ha valami érdekli őket, akkor azt hogy kell elolvasni, vagy leírni.

Ha pedig nem tagjai az írástudók klubjának, amikor az iskolába érkeznek, akkor nem lesz lehethetetlen a tanáraiknak, hogy felkeltsék a gyerekekben az érdeklődést az írásbeliek klubjához tartozni – még akkor sem, ha ehhez érzékenység és türelem kell.

Sajnos akár tagjai az írástudók klubjának, akár nem sok gyerek az iskolába érkezve találkozik azzal az írott szöveggel, aminek nincs értelme, mert az gyakorlatok és feladatok részei, amelyet a tanulás hivatalos teóriája előnyben részesít. Ekkor a gyerekek úgy dönthetnek, hogy az írásbeliek klubja nem nekik való. A helyett, hogy megtanulnak olvasni és írni, matematikát és a tudományokat tanulmányozni, élvezettel többet tudni meg a társadalomról, gondolatgazdagon és tisztelettel és demokratikus módon viselkedni, azt tanulják majd meg, hogy az élet ezen dolgai érdeklődésük körén túl esnek és elérhetetlenek számukra.

Fordította: Fóti Péter

- A könyv további fejezetei a tartalomjegyzékből elérhetők.
- John Holt: Ki tanít kit az iskolában?